

**REPUBLIKA CRNA GORA
MINISTARSTVO PROSVJETE I NAUKE**

ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

predmetni program

LATINSKI JEZIK

III razred opšte gimnazije

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA**LATINSKI JEZIK****NAZIV PREDMETNOG PROGRAMA****LATINSKI JEZIK****2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA*****a) Položaj, priroda i namjena predmetnog programa***

Latinski jezik je sastavni dio programa stranih jezika u okviru nastavnog plana za gimnaziju kao **obavezni** predmet u trećem razredu. Nastava i učenje latinskog jezika treba da doprinesu ukupnom intelektualnom razvoju učenika/ca. Učenjem latinskog jezika učenicima/cama je data mogućnost da bolje razumiju discipline koje izučavaju u gimnaziji. Poznato je da tradicionalni sadržaji latinskog jezika posjeduju imanentne vrijednosti i predstavljaju neraskidivu vezu ovog predmeta sa humanističkim sadržajima. Puna opravdanost nastave latinskog jezika mora se tražiti u udruženosti i skladnoj povezanosti svih elemenata-kako idejnih, književnih, umjetničkih, terminoloških i lingvističkih, tako i opšte naučnih i metodoloških.

b) Broj časova po godinama obrazovanja i oblicima nastave

U nastavnom planu za gimnaziju planirano je da latinski jezik bude obavezan predmet u trećem (III) razredu. Nastava se realizuje sa dva (2) časa sedmično, odnosno godišnjim fondom od sedamdeset (70) časova.

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Latinski jezik kao predmet u okviru opšteobrazovnog programa pruža mogućnost da se razvije cjelovita ličnost. U prirodi samog jezika sadržane su dvije komponente: jezička i vanjezička. Postoji potreba da se upozna i usvaja ne samo jezički sistem, već i da se usvaja civilizacijski kontekst. Obrazovni cilj je, dakle, uočavanje, spoznavanje i prepoznavanje same jezičke strukture, razumijevanje civilizacijskog konteksta u kojem te strukture postoje kao prenosioci određenih poruka, usvajanje konkretnih jezičkih sadržaja, sve do njihovog prevođenja na maternji jezik.

Nastava latinskog jezika treba da doprinese razvoju:

- lingvističke osnove za dalje izučavanje jezika,
- oštroomnosti i logičnosti u mišljenju (latinski jezik je jasan i koncizan),
- harmonične ličnosti kroz upoznavanje sa klasičnim naukama prožetim dubokim humanizmom,
- radoznalosti, tolerantnih oblika ponašanja i kulture izražavanja,
- samopouzdanja, samostalnosti i kreativnosti,
- radnih navika, marljivosti, odgovornosti,
- kulture lijepog ponašanja i sposobnosti slušanja i uvažavanja mišljenja drugog,
- humanih odnosa među polovima i prema različitim jezicima i kulturama,
- svijesti o značaju multikulturalizma i plurilingvizma.

Ciljevi nastave latinskog jezika:

saznajni - znanje činjenica, upotreba naučenog u konkretnim situacijama;

socijalni - razvija odnos pojedinca prema zajednici; razumijevanje veze između antičkih i naših vremena; razvijanje kritičke svijesti o istorijskom kontinuitetu; formiranje civilizacijskih stavova;

emotivni - doživljavanje sebe i drugih bez predrasuda; razvoj samopouzdanja i pozitivne predstave o sebi;

motivacijski - podsticanje radoznalosti;

estetski - razvijanje ličnosti sposobne da osjeti i shvati sve što je lijepo i dobro;

moralno – etički - usvajanje pozitivnih vrijednosti; izgrađivanje morala i karaktera i usvajanje normi ponašanja.

4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

III Razred – obavezni sadržaji

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Slušanje</p> <p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumije izgovorene riječi i kraći tekst, - uočava određene podatke, - razumije glavnu misao kratkih rečenica. <p>Čitanje i razumijevanje pisanog teksta:</p> <p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikuje pisanu i govornu formu jezika, - čita naglas, - razumije smisao i nalazi traženu informaciju u kratkim pisanim tekstovima, - pravi poređenja između latinskog jezika, maternjeg odnosno stranih jezika koje uči. <p>Usmeno izražavanje:</p> <p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izgovara glasove kojih nema u maternjem jeziku, - uči kratke sentencije, - samostalno pronalazi odgovarajuće primjere za gramatička pravila. <p>Pisanje i pismeno izražavanje:</p> <p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepisuje pojedine riječi i kraće rečenice, - zapiše pojedine riječi i dijelove teksta prema diktatu, - samostalno prevodi u oba smjera. 	<p>Učenicice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - slušajući izgovorene riječi i kraći tekst, izvršavaju kratka i jednostavna uputstva za rad, - samostalno rade u pronalaženju dokumenata potrebnih za učenje: - rade zidne slike - rade ilustracije sa tekstom klasičnog pisma ili iz svakodnevnog života Rimljana i sl., - recituju, - samostalno u tekstu traže informacije neophodne za rješavanje zadataka, - samostalno koriste izvore znanja, - učestvuju u pripremi priredbi i izložbi. 	<p>Porijeklo; rasprostranjenost; značaj.</p> <p>Fonetika:</p> <p>abeceda; izgovor; podijela glasova; slogovi.</p> <p>Morfologija:</p> <p>vrste riječi; imenska i glagolska promjena; analiza rečenice; dvosmjerno prevođenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a.) imenice: <ul style="list-style-type: none"> - I-a deklinacija - II-o deklinacija - III deklinacija - IV-u deklinacija - V-e deklinacija - b.) pridjevi: <ul style="list-style-type: none"> - pridjevi I i II deklinacije - pridjevi III deklinacije - komparacija (pravilna, nepravilna i opisna) - c.) zamjenice <ul style="list-style-type: none"> - lične; prisvojne; pokazne; odnosne; upitne. - d.) brojevi <ul style="list-style-type: none"> - osnovni - redni - e.) glagoli <ul style="list-style-type: none"> - četiri konjugacije - lice i broj - vremena - glagolski načini - glagolska stanja - glagolska imena - pomoćni glagol sum esse fui 	<p>Maternji jezik i strani jezici:</p> <p>*riječi latinskog porijekla odnosno stručno-naučni izrazi u svakodnevnoj upotrebi;</p> <p>*gramatika: nazivi padeža, dijelovi rečenice, fonetske, morfološke i sintaksičke kategorije;</p> <p>*pravopisni i fonološki sistem riječi.</p> <p>Istorija:</p> <p>*istorijske ličnosti i kultura starog Rima;</p> <p>*pisani spomenici na latinskom jeziku;</p> <p>*arhivska građa.</p> <p>Matematika:</p> <p>*brojevi;</p> <p>*matematički simboli (plus, minus i sl.).</p> <p>Većina disciplina koje se izučavaju u gimnaziji.</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
		- f.) prilozi - podjela - građenje i komparacija priloga za način - g.) predlozi - s akuzativom - s ablativom - s akuzativom i ablativom Sintaksa: prisvojni genitiv, dioni genitiv, ablativ vremena.	

5. DIDAKTIČKE PREPORUKE

Atmosfera na času treba da bude prijatna, ali radna, jer samo na taj način može biti uspješna. U cilju što bolje motivisanosti potrebno je da učenik/ca bude tretiran/a kao ravnopravan/na sagovornik/ca. Neophodno je podsticati samostalnost u radu, kooperativnost, kulturu dijaloga, toleranciju i stvoriti atmosferu uzajamnog povjerenja kako u odnosu nastavnik/ca-učenik/ca, tako i u odnosu učenik/ca-učenik/ca. Rad na času ima važnu ulogu i potrebno je da bude dobro organizovan. U tom smislu predložimo neke načine i postupke kojima se učenicima/cama može olakšati učenje latinskog jezika:

- dinamičnost u svim aktivnostima, uvažavajući nivo znanja učenika/ca;
- različiti oblici nastave;
- podsticati učenike/ce da sami/e izvode pravila;
- uvoditi igre riječi;
- oplemeniti nastavu kraćim anegdotama i primjerima iz svakodnevnog života Rimljana (lako se pamte, dopadaju se učenicima/cama, podstiču njihovo interesovanje i stvaraju vedriju atmosferu na času);
- izbor odgovarajućeg jezičkog registra;
- upotreba savremenih tehničkih sredstava;
- podsticanje učenika/ca na samostalan rad;
- upoznatu učenike/ce sa kriterijumom ocjenjivanja i dosljednost u tome.

Početna faza učenja ostvaruje se uz postupno razvijanje vještina usmenog razumijevanja (slušanja), usmenog izražavanja (govora), pismenog razumijevanja (čitanja) i pismenog izražavanja (pisanja). Počinje se sa kratkim diktatima, dopunjavanjem riječi ili kraćih rečenica, do višeg nivoa pismenog izražavanja, pa do prevođenja sa latinskog i na latinski.

Usmeno razumijevanje-slušanje

Učenici/ce se trude da prepoznaju, razumiju i razlikuju latinske glasove i glasovne grupe, riječi i kratke rečenice. Za početno slušanje veoma je bitan izgovor nastavnika/ce. Prije slušanja potrebno je predstaviti sadržaj teksta, izdvojiti ključne riječi i izraze, provjeriti poznavanje teme i postaviti zadatke koje učenici/ce treba da riješe tokom slušanja (dopunjavanje riječi i kratkih rečenica, naglašavanje, zaokruživanje odgovora i sl.).

Poslije slušanja raznovrsnim aktivnostima može se provjeriti stepen razumijevanja odslušanog teksta:

- verbalno,
- povezivanje teksta sa slikama,
- upisivanje traženih podataka i sl.

Usmeno izražavanje-govor

Iako latinski jezik u naše vrijeme zanemaruje komunikacijski aspekt, značajnu ulogu treba posvetiti pravilnom izgovoru i pravilnom naglašavanju riječi, razvijati kulturu lijepog govora i ponašanja. U ovakvim aktivnostima potrebno je da sudjeluje što više učenika/ca, a to se može postići radom u parovima ili manjim grupama. Tokom izlaganja učenika/cu ne treba prekidati, već mu/joj nakon izlaganja ukazati na greške.

Pismeno razumijevanje-čitanje

Cilj razvijanja ove vještine je da se učenici/ce osposobe za samostalno čitanje i razumijevanje nepoznatih tekstova radi utvrđivanja osnovne ideje, određenih informacija, utvrđivanja detalja. U tom smislu preporučuje se čitanje pisama, kraćih odlomaka iz književnih djela, izbor poezije. Poželjno je da se utvrdi korelacija nastavnih sadržaja. Prije čitanja treba zainteresovati učenike/ce razgovorom o sadržaju teksta na osnovu naslova, provjeriti poznavanje leksike (ključne riječi i fraze) i obavijestiti ih o zadatku nakon čitanja. Tokom ili poslije čitanja mogu se koristiti sljedeće aktivnosti: popunjavanje praznina u tekstu/tabeli, davanje naslova određenim dijelovima teksta, odgovori na pitanja i dr.

Pismo izražavanje-govor

Za razvijanje ove vještine može se koristiti tzv. kontrolisano pisanje (transformacije rečenica, pisanje po modelu, dovršavanje teksta i sl.). Metodički pristup pisanju podrazumijeva korišćenje odgovarajuće leksike, poštovanje gramatičkih i sintaksičkih pravila, pravopisa i interpunkcije.

Gramatika

Program latinskog jezika ostvaruje se postupnim napredovanjem učenika/ca u prepoznavanju i razumijevanju osnovnih gramatičkih elemenata. Kad god je moguće u nastavi treba koristiti induktivni metod pri kome učenici/ce, na osnovu datih promjera sami/e dolaze do određenih gramatičkih pravila. Time se učenici/ce podstiču na samostalno zaključivanje, oživljava se nastavni proces i doprinosi većoj trajnosti znanja. Imajući u vidu postavljene ciljeve ovog predmeta i njihovu vezu sa programima drugih predmeta, realizacija nastave mora biti usmjerena ka korelaciji sa iskustvom i znanjem učenika/ca iz interdisciplinarnih oblasti.

Leksika

Smatra se da je učenje leksike jedan od najznačajnijih elemenata u učenju stranog jezika. Za prezentaciju i utvrđivanje nove leksike mogu se koristiti:

- predmeti i slike;
- tvorba riječi;
- određivanje značenja na osnovu konteksta;
- riječi kojima je zajedničko porijeklo i sl.

6. KORELACIJE MEĐU PREDMETIMA

Značaj korelacije među predmetima posebno je izražen u lakšem razumijevanju međusobno povezanih nastavnih predmeta.

Povezivanje sadržaja latinskog jezika i drugih predmetnih oblasti upućuje nastavnike/ce na timski rad i uvid u nastavne sadržaje, kako na horizontalnom, tako i na vertikalnom nivou nastavnog plana. Radi lakšeg savlađivanja fonda riječi treba ukazivati na istovjetnost ili sličnost korijena riječi u maternjem jeziku i drugim indoevropskim jezicima sa latinskim. Kao primjeri mogu poslužiti objašnjenja u vezi sa nepoznatim riječima latinskog porijekla iz drugih predmeta ili iz svakodnevnog života. Svakodnevno govorimo latinski, a toga nismo svjesni; u brojnim riječima ispod sloja odomaćenog termina u maternjem jeziku kriju se zaboravljeni jezici. Da

bi se brojne latinske riječi pravilno upotrebljavale, treba ih upoznati i shvatiti. I tokom obrade gramatičkih sadržaja učenicima/cama treba neprestano ukazivati na korelaciju sa maternjim jezikom i stranim jezicima koje uče (prirodni i gramatički rod, komparacija pridjeva, pomoćni glagol i sl.). S obzirom da je antička civilizacija osnova cjelokupne evropske i svjetske kulture mora se, osim na korelaciju sa jezicima, ukazati i na neraskidivu vezu sa istorijom, arheologijom, arhivistikom, filosofijom, biologijom, medicinom, geografijom i dr.

7. STANDARDI ZNANJA (ISPITNI KATALOG)

Standardi znanja su osnova za praćenje realizacije ciljeva nastave i za provjeravanje postignuća učenika/ca. Oblikuju se na osnovu operativnih ciljeva i aktivnosti učenika/ca. Standardi znanja uvažavaju individualne razlike među učenicima/cama.

7.1. Standardi znanja

Slušanje

Učenici/ce mogu da:

- slušaju sa razumijevanjem;
- razumiju glavnu misao kratkog teksta;
- uoče određene podatke.

Čitanje

Učenici/ce mogu da:

- pravilno čitaju tekstove
- razumiju smisao i nalaze traženu informaciju
- bolje razumiju tekstove kao što su: novinski članci, radio i TV emisije, književna ostvarenja i sl.
- prave poređenja između latinskog i maternjeg, odnosno savremenih jezika koje uče.

Govor

Učenici/ce:

- izgovaraju glasove (glasovne skupove) kojih nema u maternjem jeziku;
- samostalno pronalaze odgovarajuće primjere za gramatička pravila;
- recituju;

- razumiju i koriste pojmove iz latinskog jezika u daljem obrazovanju i svakodnevnom životu;
- upoznajući zajedničke crte indoevropskih jezika, njeguju ljubav i toleranciju prema drugim jezicima i kulturama;
- su osposobljeni za razgovornu komunikaciju o starom vijeku, o antičkom kontinuitetu, o našoj zemlji i njenim kulturnim vrijednostima.

Pisanje

Učenici/ce mogu da:

- pišu slova i glasovne grupe (posebno one koje ne postoje u maternjem jeziku);
- prepisuju pojedine riječi i kraće rečenice;
- samostalno napišu pojedine riječi, rečenice;
- dopune kraće tekstove;
- samostalno prevode riječi i rečenice;
- samostalno prevode u oba smjera.

7.2. Ispitni katalog

Ispitni katalog predstavlja sumarni pregled jezičke i gramatičke građe koja služi za postizanje standarda znanja.

Gramatički sadržaj	Funkcije
<p>Fonetika abeceda izgovor (klasični i tradicionalni) podjela glasova slog i kvantitet sloga naglasak</p> <p>Morfologija Imenice - I-a deklinacija II-o deklinacija III deklinacija IV-u deklinacija V-e deklinacija - izuzeci u deklinacijama</p>	<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nauči latinsku abecedu, - usvoji osnovno razlikovanje između klasičnog i tradicionalnog izgovora, - nauči pravilno naglašavanje i izgovor latinskih riječi i rečenica, <ul style="list-style-type: none"> - usvoji pravila o podjeli imenica po deklinacijama latinskih imenica, - povezuje sistem padeža maternjeg i latinskog jezika,

Gramatički sadržaj	Funkcije
<p>Pridjevi pridjevi I i II deklinacije pridjevi III deklinacije - komparacija pridjeva (pravilna, nepravilna i opisna)</p> <p>Zamjenice lične i lična povratna prisvojne i prisvojna povratna pokazne odnosna upitne</p> <p>Brojevi osnovni 1-1000 redni 1.-1000</p> <p>Glagoli podjela na konjugacije lice i broj glagolska stanja: aktiv i pasiv (prebacivanje iz aktiva u pasiv) glagolski načini: indikativ, konjunktiv, imperativ glagolska vremena: prezent, imperfekat, futur I, perfekat, pluskvamperfekat, futur II glagolske imenice: infinitiv, supin, gerund glagolski pridjevi: particip, gerundiv pomoćni (nepravilni) glagol sum esse fui</p> <p>Prilozi podjela građenje i komparacija priloga za način</p> <p>Predlozi s akuzativom s ablativom s akuzativom i ablativom</p> <p>Sintaksa prisvojni genitiv dioni genitiv ablativ vremena posesivni dativ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - usvoji sistem građenja i deklinacije pridjeva, - nauči deklinacije i oblik zamjenica u latinskom jeziku, - nauči da broji i deklinira brojeve, - nauči pravila o podjeli glagola na konjugacije i razumije zašto se uče tri glagolska prilikom upoznavanja sa glagolima, - nauči da razlikuje i prepozna glagolska stanja načine, vremena; - nauči da razlikuje i prepozna glagolske imenice i pridjeve, - nauči upotrebu, građenje i komparaciju priloga, - nauči da razlikuje upotrebu imenica i imenske grupe sa akuzativom i ablativom, - nauči i prepozna rečenične konstrukcije u kojima se upotrebljava prisvojni i dioni genitiv, ablativ vremena i posesivni dativ.

8. NAČINI PROVJERE ZNANJA I STRUČNE OSPOSOBLJENOSTI

Provjera učeničkog znanja postaje sve veći problem zbog brojnosti odjeljenja. Zbog toga svaki učenik/cin odgovor treba vrednovati, pa čak i njegovu/njenu aktivnost prilikom objašnjavanja i usvajanja novog gradiva. Brzim pitanjima moguće je ocijeniti veći broj učenika/ca tokom jednog časa. Ocjenjivanje mora da bude dio cjelokupnog nastavnog procesa. Samo se na taj način može motivisati aktivnost učenika/ca i održati pažnja. Kod učenika/ca treba stvoriti motivisanost za rad. Na taj način se gradivo može utvrditi, kako analizom tekstova i uvježbavanjem gramatičkih kategorija, tako i zadavanjem domaćih zadataka (kratki prevodi rečenica na latinski jezik, provjera prevoda, objašnjenja vezana za tok rada i dr.) Budući da latinski jezik zanemaruje komunikacijski aspekt, potrebno je da nastavnik/ca odredi vrijeme za kontrolne zadatke, kojima bi bilo obuhvaćeno realizovano gradivo manjeg obima. Trebalo bi da ti kontrolni zadaci imaju drugačiju formu od pismenih zadataka. U tu svrhu mogu se koristiti i vježbe nadopunjavanja, određivanje datih imeničkih ili glagolskih oblika i sl. Ocjenjivanje je brojčano. Ocjena ne smije da bude krajnji cilj kome učenik/ca teži. Ocjena treba da ima stimulativni karakter i treba da bude podsticaj za dalje interesovanje učenika/ca za nastavni predmet. Pismeni zadaci se rade dva puta u toku školske godine (u svakom polugodištu po jedan) i treba da obuhvate cjelokupno gradivo tokom svakog polugodišta.

9. RESURSI ZA REALIZACIJU

9.1. Materijalni uslovi, standardi i normativi za nastavu latinskog jezika u gimnazijama

Za realizaciju nastavnog programa i aktiviranje, odnosno, zainteresovanost učenika/ca, neophodno je i korišćenje materijalnih sredstava koja olakšavaju proces nastave, podstiču motivaciju i omogućavaju primjenu različitih metoda. Poželjno je u nastavi koristiti računar i dodatnu opremu, dijafilmove i dr. Pored tehničkih pomagala potrebno je koristiti i druge resurse:

- školsku biblioteku;
- arhive, muzeje;
- istorijska mjesta, arheološke lokalitete, spomenike.

9.2. Okvirni spisak literature i drugih izvora

Za učenike/ce je predviđen udžbenik Lj.Vulićević-M.Maskareli Latinski jezik i Gramatika latinskog jezika Bojane Šijački-Manević, Izdavač - Zavod za udžbenike i nastavna sredstva-Beograd

Literatura za profesore/profesorice

Latin Grammar-Gildersleeve and Lodge
Cambridge Latin Grammar
Cassell's Latin Dictionary
Latinsko-hrvatski rječnik - Divković
Latinsko srpski rečnik - Boško Bogdanović
Cambridge Latin Syntax

10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CA I STRUČNIH SARADNIKA

Prema Pravilniku.

Predmetni programi **LATINSKI JEZIK**, za opštu gimnaziju izradila je Komisija u sljedećem sastavu:

prof. dr **Marko Camaj**, predsjednik

Žaneta Andrijašević, član

Ana Klikovac, član